सोऽहं हताशो दुर्ब्बुद्धिः कृतस्तेन दुरात्मना। धार्त्तराष्ट्रेण राजेन्द्र पश्य मन्दात्मतां मम।
आशां महत्तरां मन्ये पर्व्वतादिव सद्रुमात्। आकाशादपि वा राजन्नप्रमेयैव वा पुनः।
एषा चैव कुरुश्रेष्ठ दुर्व्विचिन्त्या सुदुर्लभा। दुर्लभत्वाच्च पश्यामि किमन्यद्दुर्लभं ततः।
॥ भीष्म उवाच ॥ अत्र ते वर्त्तयिष्यामि युधिष्ठिर निबोध तत्। इतिहासं सुमित्रस्य निर्वृत्तमृषभस्य च।
सुमित्रो नाम राजर्षिर्हैहयो मृगयां गतः। ससार स मृगं विद्धा बाणेनानतपर्व्वणा। ४९०
स मृगो बाणमादाय ययावमितविक्रमः। स च राजा बलात्तूर्णं ससार मृगयूथपं।
ततो निम्नं स्थलञ्चैव स मृगोऽद्रवदाशुगः। मुहूर्त्तमिव राजेन्द्र समेन स पथाऽगमत्।
ततः स राजा तारुण्यादौरसेन बलेन च। ससार बाणासनभृत् सखड्गोऽसौ तनुत्रवान्।
ततो नदान्नदीश्चैव पल्वलानि वनानि च। अतिक्रम्याभ्यतिक्रम्य ससारैको वनेचरः।
स तु कामान्मृगो राजन्नासाद्यासाद्य तं नृपं। पुनरभ्येति जवनो जवेन महता ततः। ४९४
स तस्य बाणैर्ब्बहुभिः समभ्यस्तो वनेचरः। प्रक्रीडन्निव राजेन्द्र पुनरभ्येति चान्तिकं।
पुनश्च जवमास्थाय जवनो मृगयूथपः। अतीत्यातीत्य राजेन्द्र पुनरभ्येति चान्तिकं।
तस्य मर्म्मच्छिदं घोरं तीक्ष्णञ्चामित्रकर्शनः। समादाय शरं श्रेष्ठं कार्म्मुके तु तथाऽसृजत्।
ततो गव्यूतिमात्रेण मृगयूथपयूथपः। तस्य बाणपथं मुक्त्वा तस्थिवान् प्रहसन्निव।
तस्मिन्निपतिते बाणे भूमौ ज्वलिततेजसि। प्रविवेश महारण्यं मृगो राजाऽप्यथाद्रवत्। ४९४०
इति श्रीमहाभारते शान्तिपर्व्वणि राजधर्म्मानुशासनपर्व्वणि ऋषभगीतासु पञ्चविंशत्यधिकशततोऽध्यायः॥ १२५ ॥
॥ भीष्म उवाच॥ प्रविश्य स महारण्यं तापसानामथाश्रमं। आससाद ततो राजा श्रान्तश्चोपाविशत्तदा।
तं कार्म्मुकधरं दृष्ट्वा श्रमार्त्तं क्षुधितं तदा। समेत्य ऋषयस्तस्मिन् पूजाञ्चक्रुर्यथाविधि।
स पूजामृषिभिर्द्दत्तां सम्प्रगृह्य नराधिपः। अपृच्छत्तापसान् सर्व्वांस्तपसो वृद्धिमुत्तमां।
ते तस्य राज्ञो वचनं सम्प्रगृह्य तपोधनाः। ऋषयो राजशार्द्दूलं तमपृच्छन् प्रयोजनं।
केन भद्र सुखार्थेन सम्प्राप्तोऽसि तपोवनं। पदातिर्ब्बद्धनिस्त्रिंशो धन्वी बाणी नरेश्वर। ४९४५
एतदिच्छामहे श्रोतुं कुतः प्राप्तोऽसि मानद। कस्मिन् कुले तु जातस्त्वं किन्नामा चासि ब्रूहि नः।
ततः स राजा सर्व्वेभ्यो द्विजेभ्यः पुरुषर्षभ। आचचक्षे यथान्यायं परिचर्य्याञ्च भारत।
हैहयानां कुले जातः सुमित्रो मित्रनन्दनः। चरामि मृगयूथानि निघ्नन् बाणैः सहस्रशः।
बलेन महता गुप्तः सामात्यः सावरोधनः। मृगस्तु विद्धो बाणेन मया सरति शल्यवान्।
तं द्रवन्तमनुप्राप्तो वनमेतद्यदृच्छया। भवत्सकाशं नष्टश्रीर्हताशः श्रमकर्षितः। ४९५०
किन्तु दुःखमतोऽन्यद्वै यदहं श्रमकर्शितः। भवतामाश्रमं प्राप्तो हताशो भ्रष्टलक्षणः।
न राजलक्षणत्यागो न पुरस्य तपोधनाः। दुःखं करोति तत्तीव्रं यथाशा विहता मम।
हिमवान् वा महाशैलः समुद्रो वा महोदधिः। महत्त्वान्नान्वपद्येतां नभसो वाऽन्तरं तथा।
आशायास्तपसि श्रेष्ठास्तथा नान्तमहं गतः। भवतां विदितं सर्व्वं सर्व्वज्ञा हि तपोधनाः।